

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»**

**Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра політичних наук і права**

Музиченко Г. В., Гедікова Н. П., Наумкіна С. М.

**Методичні рекомендації
з підготовки та захисту
курсової роботи**

**з дисципліни «Теорія держави і права»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»**

Одеса –2019

УДК 378:340.116

ББК 67.0

Рецензенти:

Усатий Григорій Олександрович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Таха Рияд Шамсан – доктор юридичних наук, викладач кафедри політичних наук і права Університету Ушинського.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 5 від 26.12.2019 року)*

Музиченко Г. В., Гедікова Н. П., Наумкіна С. М. Методичні рекомендації з підготовки та захисту курсової роботи з дисципліни «Теорія держави і права» [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»]. ДЗ «Південноукраїнський нац. пед. ун-т імені К. Д. Ушинського». Одеса : Вид-во «Університет Ушинського». 2019. 60 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійної програми «Право» для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

У рекомендаціях висвітлені основні вимоги до підготовки, виконання, оформлення та захисту курсової роботи зазначеного профілю відповідно до сучасних тенденцій освітнього процесу в закладі вищої освіти.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
1.1. Загальні положення	6
1.2. Етапи виконання курсової роботи	8
1.3. Характеристика та вимоги до основних компонентів змісту курсвої роботи	16
1.4. Дотримання вимог академічної доброчесності	27
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ТА ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	31
2.1. Підготовка до захисту	31
2.2. Захист курсової роботи	32
2.3. Оцінювання курсової роботи	33
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ	38
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41
ДОДАТКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ПЕРЕДМОВА

Стратегічним завданням сучасної вищої освіти є формування професійної компетентності майбутнього правника, здатного до творчої самореалізації, спроможного розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання.

Глибоке розуміння сутності правових явищ і процесів, творчий погляд і розв'язання завдань в сфері правничої діяльності неможливі без оволодіння майбутніми юристами вміннями й навичками дослідницької діяльності. Одним із важливих завдань підготовки майбутніх правників є формування ерудованої, творчої особистості, здатної досліджувати, застосовувати інноваційні підходи; розвиток здібностей, прагнення до самовдосконалення та саморегуляції засвоєння нових знань і навичок.

Курсова робота – одна з форм самостійного вивчення здобувачами вищої освіти (далі здобувач) спеціальної наукової літератури, нормативних матеріалів, періодичних видань та аналітичної інформації. Вона дає їм можливість поповнювати і конкретизувати свої знання, орієнтуватися в стрімкому потоці наукової та правової інформації, оцінювати правові та суспільні явища і процеси.

Виконання курсової роботи з дисципліни «Теорія держави і права» допомагає здобувачам виробляти навички логічного аналізу змісту монографічних робіт, законодавчих та інших правових актів, навчальної літератури, розвиває вміння правильно і аргументовано формулювати висновки та пропозиції за результатами проведеного дослідження. Вона сприяє оволодінню правничою термінологією. Все це має істотне значення для підготовки висококваліфікованого правника і спрямоване на глибоке засвоєння програмного матеріалу.

У процесі виконання курсової роботи повинні розкриватися здатності здобувачів самостійно здійснювати пошуково-наукову діяльність, аналізувати і

узагальнювати теоретичний та практичний матеріал, робити аргументовані висновки, вносити свої рекомендації з розроблюваної теми.

Мета укладених методичних рекомендацій – допомогти здобувачам у написанні курсової роботи з дисципліни «Теорія держави і права», налаштувати їх на плідну наукову працю, ознайомити їх із загальною процедурою захисту курсової роботи, критеріями оцінювання досягнутих результатів.

В основу висвітлених матеріалів покладено вимоги чинних нормативних документів (державних стандартів) щодо оформлення наукової роботи такого характеру, Положень Університету Ушинського щодо організації освітнього процесу, організації контролю та оцінювання якості навчання здобувачів вищої освіти, дотримання вимог академічної доброчесності тощо, а також рекомендації різних навчально-методичних та довідкових видань.

Згідно з навчальним планом підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» курсова робота з дисципліни «Теорія держави і права» є обов'язковою для виконання всіма здобувачами другого року (3 семестр) денної та заочної форм навчання.

РОЗДІЛ 1. ВИМОГИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1.1. Загальні положення

Курсова робота є письмово виконаною самостійною навчально-дослідницькою роботою, що розкриває теоретичні і практичні аспекти обраної теми.

У процесі навчання здобувача курсова робота розглядається як один із етапів оволодіння методикою науково-дослідницької діяльності, виконуваний за активної допомоги і консультації викладача-керівника. Вона базується на вивченні наукових джерел і методичних рекомендацій з обраної теми, а також законів, постанов уряду, нормативних матеріалів тощо.

Виконання курсової роботи вимагає від здобувача не тільки знань загальної і спеціальної літератури з теми дослідження, але й уміння аналізувати, рецензувати наукові досягнення в галузі правової науки, пов'язувати питання теорії з практикою, здійснювати юридичний аналіз, давати юридичну оцінку напрацьованому, робити узагальнення, висновки, рекомендації.

Під час написання курсової роботи здобувач удосконалює набуті навички дослідницької діяльності правника, вміння робити огляд літератури за обраною темою, систематизувати науковий та фактологічний матеріал, оволодіває уміннями цитувати й аналізувати ідеї вчених, методи роботи провідних науковців в сфері правових досліджень, збирати і класифікувати відповідну «підручну» інформацію, яка допомагає досягати поставленої мети та успішно вирішувати всі поставлені завдання. Відтак курсове дослідження сприяє розвитку наукової спостережливості, здобувач вчиться не лише знаходити потрібну інформацію, але й коректно нею користуватися, грамотно показувати, як і звідки були отримані відомості та яке вони мають значення для цього дослідження.

Основними завданнями курсової роботи є:

- закріплення, поглиблення та розширення теоретичних знань здобувачів, набутих практичних умінь і навичок відповідно до змісту правових дисциплін;
- формування вмінь аналізувати, систематизувати та критично оцінювати досліджуваний науковий, методичний і практичний матеріал;
- вироблення навичок базової дослідницької та самостійної роботи, пов'язаної з пошуком, систематизацією й узагальненням наявної наукової та навчально-методичної літератури;
- розвиток наукового мислення і творчих здібностей здобувачів та ін.

Написання та захист курсової роботи з дисципліни «Теорія держави і права» сприяє набуттю здобувачем наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

- ЗК.1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК.3 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК.4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК.6 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК.7 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК.14 Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК.1 Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
- СК.11 Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК.12 Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК.13 Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

Курсова робота виконується під керівництвом наукового керівника, завдання якого полягають у сприянні формуванню наукового мислення здобувача, актуалізації ним набутих знань, генеруванні самостійності, неординарності, думок, логіки мислення, умовиводів, творчих навичок тощо.

Згідно навчального плану керівник курсової роботи (викладач кафедри політичних наук і права) затверджує графік консультацій і терміни періодичного звіту здобувача. Науковий керівник веде постійне спостереження за процесом виконання здобувачем намічених перед ним завдань, результативністю реалізації наукових підходів у їх вирішенні, надає необхідні консультативні поради та рекомендації.

Завершена курсова робота подається на кафедру політичних наук і права в установленій термін для перевірки і рецензування науковим керівником. Керівник відзначає помилки, неточності, інші недоліки як у самому змісті курсової роботи, так і в її оформленні, упорядкуванні списку використаної літератури та додатків. Обов'язково звертає увагу на формат і характер інновацій, внесених здобувачем у розв'язання намічених завдань, також рівень верифікованості його авторських думок, тверджень, доведень тощо.

У тих випадках, коли виявлені в тексті огріхи, недоліки, помилки є особливо вагомими та суттєвими, курсова робота повертається здобувачеві на доопрацювання.

1.2. Етапи виконання курсової роботи

Курсова робота з дисципліни «Теорія держави і права» є для здобувача першим досвідом наукового дослідження, яке являє собою чітко спланований творчий процес, що складається з ряду стадій (етапів). Весь процес написання курсової роботи можна умовно розділити на наступні етапи:

- а) вибір теми дослідження;
- б) складання та узгодження з науковим керівником попереднього плану роботи;
- в) збір наукової інформації, що відноситься до теми дослідження (насамперед, робота з бібліографією), вивчення наукових та нормативних джерел;
- г) аналіз складових частин досліджуваної проблеми, виклад матеріалу;
- д) обробка матеріалу загалом;
- е) уточнення плану роботи;
- ж) оформлення курсової роботи, подання її на кафедру для реєстрації та рецензування;
- з) робота з рецензією та доопрацювання курсової роботи за зауваженнями, зазначеними у рецензії;
- к) захист курсової роботи.

Курсова робота повинна відповідати наступним **вимогам**:

- представляти собою самостійне дослідження однієї з актуальних проблем юридичної науки, проведене на основі загальнотеоретичних знань, використання спеціальної літератури, що відноситься до теми;
- охоплювати всі основні питання теми;
- логічно та послідовно розкривати їх зміст;
- містити порівняльний аналіз відповідних правових доктрин, концепцій, точок зору окремих учених;
- свідчити про засвоєння здобувачем основних теоретичних положень;
- мати чітко виражену авторську позицію;
- демонструвати вміння здобувача працювати зі спеціальною літературою;
- мати теоретичну і практичну значимість;
- виклад матеріалу має бути чітким, з посиланнями на джерела, а також відповідати іншим вимогам, що пред'являються до оформлення рукописів.

Здобувач, який виявив серйозне ставлення до вибору теми курсової роботи, правильно розподілив час, працює планомірно, систематично та без поспіху, створює всі умови для успішного написання та захисту курсової роботи.

а) вибір теми курсової роботи

Від правильного вибору теми залежить успіх написання курсової роботи. Тому цьому етапу слід приділити найсерйознішу увагу. Затягувати з вибором теми небажано, бо це скорочує час, відведений на здійснення інших етапів процесу виконання курсової роботи.

Здобувач повинен уважно ознайомитися з приблизною тематикою курсових робіт, запропонованою в цій розробці, і вибрати тему. Можна запропонувати свою власну тему дослідження, попередньо погодивши її зі своїм науковим керівником.

При виборі теми, насамперед, слід виходити з того, що вона повинна бути цікава самому здобувачу.

Не менш важливим критерієм, яким також слід керуватися при виборі теми курсової роботи, є хороша джерельна база. Обираючи проблему свого дослідження, здобувач повинен упевнитися в можливості збору необхідного фактичного матеріалу, наявності необхідної літератури в бібліотеці університету або інших бібліотеках міста. Джерельна база курсової роботи повинна відрізнятися достатньою повнотою і різноманітністю, тобто включати всі основні види джерел.

Серйозну увагу при виборі теми слід звернути на ступінь наукової розробки проблеми в літературі. Наявність великої кількості праць учених за темою свідчить про її важливість і полегшує здобувачу орієнтування в проблематиці. З іншого боку, ця ж обставина є показником того, що здобувачу виявиться важче знайти якісь нові аспекти в добре вивченому питанні, внести свій внесок у його висвітлення. Разом з тим, і слабке віддзеркалення теми в літературі не обов'язково говорить про її неактуальність. Це може бути наслідком усталеною дослідницької традиції, а також може вказувати на

слабкість джерельної бази, яка не дозволяє досить добре розробити цю тему, або, навпаки, на надмірну широту джерел, що не піддаються зусиллям одного дослідника.

Вибір теми визначається вже накопиченою здобувачем сумою знань з суміжних навчальних дисциплін. Але оскільки у здобувача другого курсу, як правило, багаж таких знань невеликий, то може бути допущена помилка, – в якості теми дослідження вибирається проблема, яка, на перший погляд, може здатися вельми простою, проте, в ході її розкриття вимагатиме досить високого рівня теоретичних знань.

У цьому випадку при виборі теми слід звернутися за консультацією до наукового керівника чи викладача, який веде практичні заняття.

б) складання та узгодження плану курсової роботи

Важливим елементом будь-якої науково-дослідної роботи є план, який визначає її структуру і спрямованість дослідження.

План курсової роботи повинен складатися з наступних розділів:

- титульний аркуш (додаток В);
- зміст (додаток Г);
- перелік умовних скорочень (за необхідністю) (додаток Д);
- вступ;
- основну частину, яка складається з розділів, кожний параграф з яких завершується стислими висновками;
  - висновки;
  - список використаних джерел;
  - додатки (за необхідністю).

Наявність плану курсової роботи дозволяє висвітлити в ній не тільки ті питання, які відносяться до теми, але й забезпечить чіткість і послідовність у викладі матеріалу, допоможе уникнути прогалин і повторень, науково організувати самостійну працю і певною мірою заощадити час.

Вибір теми і складання плану не повинні відбуватися механічно. Попередньо необхідно ознайомитися з відповідним розділом підручника,

засвоїти зміст теми, визначити її місце і значення в загальній теорії юридичної науки.

Для більш чіткого визначення кола питань, які необхідно розглянути в межах обраної теми дослідження, кожен пункт плану можна розділити на більш дрібні підпункти. Але при цьому, слід пам'ятати, що зайва деталізація плану шляхом включення до нього безлічі «дрібних» питань недоцільна. Перша ознака неправильного складання плану – наявність у ньому питання, ідентичного назві теми курсової роботи. Кожне окреме питання плану повинно бути присвячене аналізу тільки якоїсь частини (сторони) досліджуваного явища.

Правильному складанню плану сприяє вірне визначення мети і завдань дослідження. Мета дослідження – це загальна його спрямованість. Здобувач повинен чітко уявляти собі: на вирішення якої проблеми і на одержання якого результату зорієнтоване його дослідження.

Завдання дослідження – це конкретизація мети у вигляді сукупності конкретних цільових установок на аналіз і вирішення проблеми.

в) збір наукової інформації з теми дослідження, підготовка бібліографії, вивчення наукової літератури

Після вибору теми і складання плану необхідно приступити до аналізу літератури та складання бібліографії, зокрема списку тих наукових робіт та інших джерел, які будуть покладені в основу написання курсової роботи, стануть її джерельною базою.

В основі успішного виконання курсової роботи лежить збір наукової інформації. По кожній темі рекомендовані основні джерела, які є в бібліотеці університету та в інших бібліотеках міста. Для розширення кола джерел корисно використовувати можливості різних бібліотек, зокрема особистих та електронних.

Крім монографічної літератури, можна почерпнути корисну інформацію про наявність джерел за темою дослідження з різних спеціалізованих журналів: «Актуальні проблеми держави і права», «Вісник Національної академії

правових наук України», «Держава і право», «Правова держава», «Право України», «Філософія права і загальна теорія права», а також з інших періодичних видань.

У процесі роботи над науковою літературою необхідно звертати увагу на такі аспекти:

- порівняння різних думок, теорій, концепцій у межах проблеми дослідження;

- міждисциплінарний аспект правових досліджень;

- понятійно-термінологічний апарат дослідження.

Типові помилки при аналізі літератури:

- описовий характер (конспект джерел);

- відсутність логіки в побудові теоретичної частини роботи;

- некритичність використання джерела;

- спотворення авторської думки;

- плагіат, пряме копіювання тексту з наукових джерел.

Ретельний аналіз вивченої літератури дозволить здобувачеві сформулювати не лише тему, але й проблемні питання, дослідницькі завдання, які слід розв'язувати при виконанні курсової роботи. Від чіткості, точності і педагогічної виправданості дослідницьких завдань великою мірою залежить успіх дослідження. Результатом роботи на цьому етапі повинен стати список використаних джерел.

Список використаної літератури повинен бути повним і включати нормативний матеріал, монографічні роботи, підручники і навчальні посібники, журнальні статті. Після консультації з науковим керівником за відібраними джерелами здобувач приступає до поглибленого їх вивчення.

Курсова робота, виконана тільки на базі підручників (навчальних посібників), без залучення додаткових джерел (монографій, наукових статей та ін.) визнається незадовільною.

г) аналіз зібраного матеріалу, виклад змісту курсової роботи

Після підбору відповідної літератури наступає самий важливий і відповідальний момент в процесі підготовки курсової роботи – читання і конспектування літературних джерел.

Для того, щоб отримати цілісне уявлення про проблему, яка досліджується, слід починати підготовку з прочитання запису, що відповідає темі курсової роботи, лекції або глави у підручнику. Перш, ніж робити виписки з монографічної літератури, слід прочитати твір повністю або той його розділ, який має безпосереднє відношення до змісту питань, сформульованих у плані.

Джерела для написання курсової роботи повинні бути підібрані з урахуванням відображення різних точок зору на досліджувану проблему. Тому не слід захоплюватися частим цитуванням робіт тільки одного або двох авторів. Доцільно вивчити і журнальні публікації, в яких відображені сучасні погляди на обраний Вами предмет дослідження. Необхідність використання джерел минулих років рекомендована для вивчення та використання в курсовій роботі з метою вироблення у здобувача навичок критичного осмислення відображених у них позицій авторів. Порівняльний аналіз різних підходів до розуміння досліджуваної проблеми і вироблення власної позиції автора – неодмінна умова якісного виконання будь-якого наукового дослідження.

Таким чином, зібрана наукова інформація в процесі підготовки до написання курсової роботи повинна відображати наявні в юридичній літературі погляди на досліджувану проблему, тобто в курсовій роботі повинні знайти відображення елементи наукової полеміки.

д) обробка зібраного матеріалу загалом

Обробка матеріалу загалом являє собою процес написання курсової роботи у вигляді «чернетки», яка є систематизацією зібраного матеріалу у відповідності зі структурою курсової роботи та логічній ув'язці різних частин зібраного матеріалу всередині кожного розділу і роботи загалом.

Усю підготовлену інформацію можна записувати і накопичувати в окремому файлі або в окремих теках по кожному розділу плану.

Далі із зібраного матеріалу виділяють виписки з різними точками зору, а потім аналізують і підкріплюють їх аргументами та прикладами. В кінці виробляють власну позицію, роблять необхідні висновки.

На цьому етапі необхідно з зібраного матеріалу виділити головне і другорядне. Несуттєва для аналізу предмета дослідження інформація виключається з розгляду. Здобувачу нерідко складно самотійно дати оцінку зібраного матеріалу в залежності від його цінності і значущості для всебічного та логічно завершеного розгляду питань, винесених в план дослідження, і відсіяти все зайве. Тому на цьому етапі здобувачу краще звернутися по консультацію до наукового керівника.

е) уточнення плану роботи

Цей етап підготовки курсової роботи не є обов'язковим. Його виникнення обумовлено необхідністю внесення змін у раніше розроблений план у зв'язку з виявленими новими аспектами досліджуваної проблеми, або іншими обставинами. У будь-якому разі, усі зміни плану повинні бути обов'язково узгоджені з науковим керівником.

ж) оформлення курсової роботи, подання її на кафедру для реєстрації та рецензування

Завершальний етап – оформлення тексту курсової роботи та робота над висновками дослідження, які повинні бути стислими, лаконічними, відповідати суті зробленого за кожним із намічених у роботі завдань. Інші напрацьовані матеріали (рисунок, ілюстрації, діаграми, таблиці тощо), які допомагають розкривати суть висвітленого в основній частині роботи, слід упорядковано розмістити в додатках.

На цьому етапі науковий керівник остаточно перевіряє роботу, вносить (за необхідності) кінцеві корективи.

Після погодження остаточного варіанту тексту курсової роботи з науковим керівником, здобувач роздруковує роботу та в установлений термін відносить її на кафедру політичних наук і права для реєстрації.

Зареєстрована у спеціальному журналі на кафедрі курсова робота спрямовується лаборантом кафедри на рецензування науковому керівнику. Бланк рецензії наукового керівника наведений у додатках.

з) робота з рецензією та доопрацювання курсової роботи за зауваженнями, зазначеними у рецензії

У разі отримання позитивної рецензії з рекомендацією до захисту від наукового керівника, здобувач автоматично отримує допуск до захисту і готується до нього. Якщо рецензія керівника містить серйозні зауваження та висновок про необхідність доопрацювання роботи, здобувач повинен забрати роботу з кафедри, у відведений термін внести відповідні корективи, зауважені науковим керівником у рецензії, та пройти повторну процедуру реєстрації на кафедрі своєї роботи.

к) захист курсової роботи

Після оформлення тексту роботи обов'язковою є процедура її безпосереднього захисту перед предметною комісією, яка детально буде розкрита в другому розділі роботи.

1.3. Характеристика та вимоги до основних компонентів змісту курсової роботи

Перед тим, як розпочати безпосередню роботу над підготовкою тексту курсової роботи, слід звернути увагу на загальні вимоги написання здобувачами наукових робіт, серед яких одне з провідних місць займають вимоги до змісту структурних компонентів роботи, мови викладення матеріалу та правил оформлення курсової роботи.

Курсова робота з дисципліни «Теорія держави і права» за структурою повинна складатися з наступних розділів:

- титульний аркуш (додаток В);
- зміст (додаток Г);
- перелік умовних скорочень (за необхідністю, додаток Д);
- вступ;

- основну частину, яка складається з розділів, кожний параграф з яких завершується стислими висновками;

- висновки;

- список використаних джерел (приклад оформлення у додатку Е);

- додатки (за необхідністю).

Титульна сторінка курсової роботи оформлюється за встановленим зразком (див. додаток В) та є першою сторінкою курсової роботи, проте номер на ній не проставляється.

У **змісті** (подається на початку курсової роботи) містяться назви й номери початкових сторінок усіх структурних компонентів роботи: вступу, розділів, підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, інших структурних частин.

Перелік умовних скорочень і термінів та їх розшифровка є обов'язковою структурною частиною курсової роботи. Він оформляється за потреби й друкується двома колонками у вигляді окремого списку, який розміщується перед вступом. Якщо спеціальні терміни, скорочення, символи тощо, повторюються у роботі менш, як три рази, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні. До змісту перелік умовних позначень, як правило, не включають, а сам список розміщують перед вступом.

Курсова робота, відповідно до плану, починається зі **Вступу**, в якому обґрунтовується вибір теми, її актуальність (практична значущість), дається загальна оцінка джерел дослідження, обґрунтовуються мета, завдання та методика дослідження.

Мета курсової роботи – прогнозований результат дослідження, тобто суть мети дослідження полягає в тому, щоб вирішити якусь проблему (отримання нової інформації, наукових фактів за темою курсової роботи, формулювання закономірностей та обґрунтування найбільш ефективних шляхів провадження освіти).

Зважаючи на це, у формулюванні мети слід вживати такі слова, як: «визначити», «виявити», «встановити», «розробити», «обґрунтувати», «довести», «перевірити» тощо.

Курсове дослідження передбачає розв'язання конкретних завдань, які логічно диференціюють та віддзеркалюють загальний контекст визначеної мети. Тому **завдання** формулюються здобувачем на основі теоретичного аналізу окресленої проблеми, оцінки стану та можливостей її розв'язання в рамках шкільної практики.

Завдання курсової роботи мають відображати основні шляхи й етапи досягнення мети. По суті, завдання – це чіткі плановані дії, комплексний алгоритм досягнення мети. Такий підхід зумовлює формулювати завдання за допомогою дієслів: «вивчити», «описати», «встановити», «з'ясувати», «визначити», «порівняти» тощо.

Завдання курсової роботи повинні бути чітко сформульованими і відображати логіку та етапність здійснення дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження – як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В **об'єкті** має чітко виділятися та частина, яка власне виступає предметом дослідження. Відтак, об'єкт і предмет дослідження повинні «міститися» у назві курсової роботи, тобто відображатися у її темі. Отже, **предмет дослідження** є вузьчим поняттям, ніж його об'єкт. Він є частиною, стороною, елементом об'єкта. Наприклад, об'єктом дослідження може бути публічна влада загалом, а предметом – тільки методи її здобуття (або передачі).

Методи дослідження. У курсовій роботі слід подати перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Цю позицію бажано розподілити на теоретичну і практичну (емпіричну) складові, тобто чітко зазначити, якими теоретичними та практичними методами будуть вирішуватися поставлені у курсовій роботі завдання.

При написанні Вступу здобувач може скористатися рекомендаціями, наведеними в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні питання	Кліше наукового стилю
Актуальність теми	У сучасній юридичній науці особливої гостроти набуває тема (яка); актуальна проблема (чого); увагу вчених привертають такі питання, як (які).
Аргументація особистої зацікавленості автора	<p>На сучасному етапі обрана нами тема набуває нового звучання. Вона вимагає певного переосмислення з позиції нових даних науки, потреб юридичної практики. Авторський інтерес до цієї проблеми викликаний (чим).</p> <p>Ця проблема цікавить автора, насамперед (чому, з якої точки зору).</p> <p>Справжня проблема цікавить автора, насамперед (відносно чого, з точки зору чого).</p>
Ступінь розробки теми	<p>Існує велика кількість літератури, присвяченої розгляду цієї теми, серед якої слід відмітити (перерахування).</p> <p>Висвітленню цього питання (проблеми, теми) присвячені наступні роботи (статті, монографії).</p> <p>Ця тема розглядається в наступних роботах (перераховуються роботи).</p> <p>Тема є маловивченою, деякі її аспекти розглянуті в наступних роботах (вказати перелік робіт).</p>
Використання в роботі наукових досліджень	<p>Деякі з них використані автором при написанні цієї роботи.</p> <p>Автор використав у своїй роботі такі з них (перераховуються дослідження).</p>
Мета курсової роботи	<p>Метою цього дослідження (цієї курсової роботи) є аналіз (чого саме), потреба систематизувати накопичений матеріал за цією проблемою; виявити найбільш характерні риси поняття (якого); особливості його прояву (де, в чому); визначити можливості більш ефективного використання.</p> <p>У зв'язку з цим, мета роботи визначається як (що), як розгляд (чого), метою цього дослідження є (що саме).</p>
Завдання дослідження	Для досягнення мети автор ставить такі завдання (які). Наприклад, розгляд основних рис чого-небудь; аналіз цього явища в (правовій, соціальній) сфері; формування поняття цього явища; аналіз особливостей цього процесу на території України, регіону, Одеської області, м. Одеси тощо.

В основній частині роботи логічно та послідовно розглядаються питання плану, спрямовані на змістовний аналіз предмета дослідження. Будь-яке

питання, як і робота загалом, повинні складатися з вступу, основної частини і висновку (висновку).

Виклад змісту теми має здійснюватися в певній логічній послідовності.

По-перше, уточнюється категоріальний апарат, на який слід спиратися при аналізі; чітко і конкретно викладається предмет дослідження, дається формулювання того чи іншого теоретичного постулату у вигляді розгорнутого визначення. Наприклад, при розгляді принципів права національної правової системи необхідно спочатку розкрити зміст поняття «національна правова система», тобто виявити ознаки зазначеного явища і на їх основі сформулювати визначення поняття.

По-друге, розкривається зміст питання, показується роль і значення досліджуваного питання, його місце в системі теоретичних положень і категорій.

По-третє, дуже цінним в курсовій роботі є підкріплення теоретичних висновків фактами практичної діяльності, української реальності, прикладами з практики.

По-четверте, треба писати просто, пам'ятаючи, що химерний стиль, за загальним правилом, приховує бідність думки.

По-п'яте, в роботі обов'язково мають бути присутні елементи полеміки. Не можна виробляти нові знання, не спираючись на критичну оцінку тих, які вже є. Без цього неможливо уявити розвиток науки.

По-шосте, оскільки курсова робота є результатом самостійного вивчення здобувачем обраної теми, вона повинна бути написана в авторському викладі, містити його особисті узагальнення і висновки.

На закінчення автор підводить підсумки проведеного дослідження і робить висновки теоретичного та практичного характеру.

У висновках не слід переказувати зміст роботи, вони повинні бути чіткими, короткими та відповідати меті і завданням курсової роботи, сформульованим у вступі.

Кожен висновок рекомендується оформити окремим абзацом. У першому пункті висновків доцільно дати оцінку стану вивчення проблеми дослідження, далі – викласти результати дослідження, основані на висновках до кожного розділу курсової роботи.

Список використаних джерел у курсовій роботі є переліком усіх документів, монографій, книг, статей та інших публікацій, використаних при розробці теми. До «Списку використаних джерел» необхідно включати всі джерела, що були вивчені під час підготовки курсової роботи, незалежно від того, чи мало місце цитування фрагментів публікацій, чи ні, тому загальна кількість опрацьованих джерел не може бути меншою за 15 пунктів.

Книги і статті розміщуються в «Списку використаних джерел» за прізвищами авторів, які подаються *в алфавітному порядку*, не розмежовуючи монографії і статті.

У разі використання публікацій (матеріалів) Інтернет мережі необхідно робити докладний опис джерела, відповідно до загальновстановлених з обов'язковою вказівкою на автора публікації та «адресу» сайту.

Нумерація усіх публікацій, включені до «Списку використаних джерел», повинна бути наскрізною.

Додатки містять матеріали, пов'язані з виконанням курсової роботи, які з певних причин не можуть бути включені до основної її частини (громіздкі схеми і таблиці, допоміжний матеріал). До додатків за необхідності доцільно включати допоміжний матеріал: таблиці допоміжних цифрових даних; розрахунки; інструкції, методики; допоміжні ілюстрації тощо.

Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований угорі з першої великої літери симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ___» і велика літера, що позначає додаток.

Якщо додатків у курсовій роботі більше, ніж один, то їх слід позначати великими літерами української абетки, за виключенням літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь (наприклад, Додаток А, Додаток Б тощо). Додаток повинен отримати

відображення в змісті курсової роботи у вигляді посилань на нього в тексті самої роботи. Наприклад: «...схематично структура права англо-американської правової сім'ї представлена в додатку Д».

Таблиця 2

Приблизний розподіл складових структури курсової роботи

Титульний аркуш	1 стор.	Обсяг 25-30 сторінок
Зміст	1 стор.	
Умовні позначки (скорочення)	1 стор. (за необхідністю)	
Вступ	2-3 стор.	
Основна частина: 2-3 рівновеликих розділи, які можуть складаються з 2-4 підрозділів (але не обов'язково). Кожен параграф завершується висновками (не виносяться до змісту)	до 20 стор.	
Висновки та пропозиції	2-3 стор.	Обсяг не обмежений
Список використаних джерел	15-25 джерел	
Додатки	не регламентуються	Не брошурується вкінці курсової роботи
Рецензія	1-2 стор.	

Загальні вимоги до мови курсової роботи

Матеріал повинен викладатися грамотно з використанням наукового стилю писемної мови. Виклад не повинен містити повторів та не бути перевантаженим цитатами. Не допускається просте переписування літературних джерел, забороняється їх цитування без посилань.

Найхарактернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладу матеріалу. Це знаходить своє відображення в усій системі мовних засобів. Для наукового тексту характерними є смислова завершеність, цілісність і зв'язність. Тут найважливішим засобом вираження логічних зв'язків є спеціальні функціонально-синтаксичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (*спочатку, насамперед, потім, поперше, по-друге, отже*), заперечення (*проте, тимчасом, але, тим не менше,*

аж ніяк), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, до того ж), перехід від однієї думки до іншої (тепер звернімося до..., розглянемо, зупинимось на..., розглянувши..., перейдемо до..., необхідно зупинитися на..., необхідно розглянути...), результат, висновок (отже, як висновок, на закінчення зазначимо, все сказане дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, слід сказати...).

Особливістю мови наукової прози є також відсутність експресії. Звідси домінуюча форма оцінки – констатація ознак, притаманних слову, яке визначають. Тому тут більшість прикметників є частинами термінологічних виразів.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень (за повідомленням, за відомостями, на думку, за даними, на нашу думку тощо).

В українській науці існує неписане правило замість «я» використовувати «ми» з огляду на те, що представлення суб'єкта авторства як формального колективу надає більшого об'єктивізму викладові. Вираження авторства через «ми» дає змогу відобразити власну думку як думку певної групи людей, наукової школи чи наукового напрямку. І це цілком зрозуміло, оскільки сучасну науку характеризують такі тенденції, як інтеграція, колективність творчості, комплексний підхід до вирішення проблем. Займенник «ми» та його похідні набагато краще передає й відтінює ці тенденції.

Правила оформлення курсової роботи

Текст курсової роботи виконується на стандартних аркушах формату А4 (210x297) і розміщується на одній стороні аркуша. Тип шрифту – Times New Roman Сур. Шрифт основного тексту – звичайний, розмір 14; абзац – 1,25; інтервал – 1,5; текст повинен бути відформатованим по ширині й без перенесень.

Кожна сторінка має однакові поля: ліве – 20 мм, праве – 10 мм, верхнє, нижнє – 20 мм. Загальний обсяг курсової роботи, виконаної на комп'ютері, – 25-30 сторінок.

Сторінка тексту повинна містити 29-30 рядків.

Оформлена курсова робота повинна бути переплетеною. Друкарські помилки, описки й графічні неточності, які виявилися під час написання курсової роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою на тому ж місці. Допускається не більше двох виправлень на одній сторінці. Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» – друкують великими літерами симетрично до набору (по центру). Кожну структурну частину курсової роботи **потрібно починати з нової сторінки.**

Крапку наприкінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. У кінці заголовка (назва підрозділів), надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. Відстань між заголовками (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 2-2,5 інтервалам.

До загального обсягу курсової роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та малюнки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів курсової роботи підлягають нумерації.

Нумерація сторінок починається з титульного листа, на якому цифра «1» не ставиться. Нумери сторінок проставляють у правому верхньому кутку (без крапки). Використовувані в роботі списки повинні бути виконані в одному стилі по всьому тексту (наприклад, всі списки з нумерацією «1), 2) ...» або всі списки з маркуванням «–»);

В роботі дозволяється виділяти важливий текст таким чином: **напівжирний**, *курсив*, **напівжирний курсив** або підкреслений – але виділення

по всьому тексту повинні бути виконані в *одному стилі*. Не допускається виділяти частину тексту за допомогою інших шрифтів, крім Times New Roman, іншого розміру, крім 14, іншого інтервалу тощо;

Використовувані в роботі лапки повинні бути одного стилю: “” або «», або """, або „”. Аналогічною є вимога і до стилю апострофів: ’ або ‘ або ’ – однаково по всьому тексту.

Зазначаючи в тексті роботи прізвища та ініціали дослідників, необхідно дотримуватись одного стилю: Грицай М. С., Федченко П. М. або М. С. Грицай, П. М. Федченко, або М. Грицай, П. Федченко. При цьому при наведенні переліку авторів слід подавати його за алфавітом. Між прізвищем та ініціалами (слідкуючи, щоб вони лишились в одному рядку) необхідно використовувати нерозривний пробіл (стандартне сполучення клавіш «Shift – Ctrl – Пробіл»).

Не допускається розташування заголовку підрозділу внизу сторінки, якщо під ним не вміщується щонайменше два рядки – у такому разі назву підрозділу разом із тестом переносять на наступну сторінку.

Не можна починати абзац внизу сторінки, якщо на ній поміститься тільки один рядок з нього – в такому разі слід переносити весь абзац на наступну сторінку. Аналогічно не можна переносити один рядок з абзацу на наступну сторінку.

Усі **ілюстрації** повинні мати назву, яку розміщують під ілюстрацією без крапки наприкінці. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані. Ілюстрації (фотографії, малюнки, схеми, креслення, карти тощо) і таблиці слід подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад:

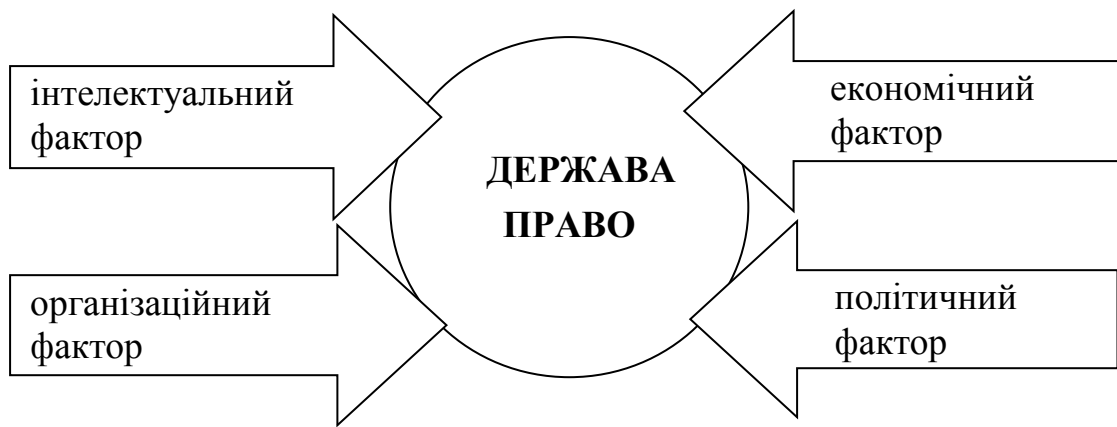

Рис. 1.2. Фактори виникнення держави і права

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно *під ілюстрацією*.

Якщо у пояснювальній записці подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У *правому верхньому куті* над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Наприклад:

Таблиця 1.2

Назва таблиці

Система права	Правова система
Відображає внутрішню будову, структуру права.	Відображає всю правову організацію суспільства загалом.

Якщо у пояснювальній записці одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. По можливості таблицю слід розташовувати на одній сторінці. Якщо ж рядки або графи таблиці виходять за формат аркуша, таблицю ділять на частини, які залежно від особливостей таблиці переносять на інші аркуші. При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і

номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2».

Схема – це зображення, виконане за допомогою умовних позначень і без дотримання масштабу. На схемах усіх видів повинна бути витримана стандартна однакова товщина ліній зображення – основних і допоміжних. Іноді для спрощення схеми різних систем зображують у вигляді прямокутників із простими зв'язками – лініями. Такі системи зазвичай називають блок-схемами.

Бібліографічний опис списку використаних джерел необхідно оформляти з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

1.4. Дотримання вимог академічної доброчесності

Згідно статті 42 Закону України «Про освіту» та «Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу в Університеті Ушинського» кожний здобувач повинен дотримуватися академічної доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності при написанні курсової роботи передбачає:

- самостійне виконання всіх етапів підготовки та написання курсової роботи;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

У зв'язку з цим, при написанні курсової роботи вагомого значення набуває вміння правильно робити посилання на джерела інформації. Науковий етикет вимагає точного відтворення цитованого тексту, без найменшого спотворення змісту джерела. Текст цитати може бути використаний лише в тому розумінні, в якому він поданий в оригіналі. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається, якщо це не перекручує зміст авторського тексту, місце пропущеного уривку позначається трьома крапками, які ставлять у будь-якому

Цитати оформлюються за правилами прямої мови. На початку та наприкінці цитати ставляться лапки. Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.

Покликання на джерела в тексті курсової роботи повинні подаватися таким способом: у квадратних дужках вказується номер джерела за списком та номери сторінок у ньому, на яких викладено відповідні дані (думки тощо). Квадратні дужки проставляються безпосередньо за текстом, якого стосується покликання. Наприклад: «системність права виявляється, зокрема, в тому, що воно є об'єднанням норм і принципів права, які лише разом здатні забезпечити загальний соціальний порядок [5, с. 150–151]»; число «5» в цьому прикладі – це номер, під яким розміщено зазначену роботу у списку використаних джерел, а «с. 150–151» – це номери сторінок, на яких викладено відповідну позицію авторів. У разі, якщо покликання здійснюється на електронний документ, який не має сторінок, то у квадратних дужках зазначається лише номер цього джерела у загальному списку використаних джерел.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

– академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного

дослідження, та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства;

– *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів, як нових наукових результатів;

– *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

– *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

– *списування* – використання письмових робіт із зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

– *обман* – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

– *хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

Відповідальність за порушення академічної доброчесності

Ч. 6 ст. 42 Закону України «Про освіту» визначає основні види відповідальності здобувачів за порушення академічної доброчесності, якими є:

– повторне проходження оцінювання (повторний захист курсової роботи);

– повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми (підготовка нової курсової роботи);

– позбавлення академічної стипендії;

– відрахування із закладу освіти та ін.

Процедура виявлення фактів академічної недоброчесності та порядок ухвалення рішення про академічну відповідальність здобувача вищої освіти

регулюється Положенням «Про порядок виявлення та встановлення фактів недоброчесності у Державному закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» від 31.10.2019 року.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ТА ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Підготовка до захисту

Курсова робота подається до захисту у термін, визначений кафедрою. Графік захисту курсових робіт затверджується рішенням кафедри, на якій виконується робота і погоджується з деканатом.

Підготовлена і правильно оформлена курсова робота заздалегідь (не пізніше, ніж за 2 тижні до терміну захисту, встановленого відповідним графіком) подається науковому керівникові. Керівник рецензує роботу та відповідно до критеріїв оцінювання курсової роботи виставляє попередню оцінку.

Курсові роботи, які за висновком наукового керівника заслуговують на позитивну оцінку, рекомендують до захисту. Роботи, які за попередньою оцінкою наукового керівника не мають підстав для позитивної оцінки, до захисту не допускають і передають здобувачу для подальшого доопрацювання. Здобувач повинен усунути виявлені недоліки у встановлений термін, після чого робота остаточно оцінюється.

Курсова робота не допускається до захисту, якщо:

- вона не носить самостійного характеру, списана з літературних джерел без посилань;
- основні питання курсової роботи не розкрито або викладено епізодично (фрагментарно);
- в тексті багато помилок граматичного, стилістичного та змістовного характеру.

Здобувачі, які не подали курсову роботу на кафедру не допускаються до її захисту.

Для виступу під час захисту курсової роботи здобувач завчасно повинен скласти доповідь, яка повинна у стислому вигляді:

- обґрунтувати актуальність теми та схарактеризувати структуру роботи;

- висвітлити постановку проблеми за темою дослідження;
- стисло викласти найбільш важливі положення та основний зміст роботи;
- описати методику й результати дослідження;
- окреслити можливості практичного використання результатів роботи,
- звернути увагу на висновки;
- визначити перспективи подальших досліджень з обраної тематики.

За бажанням здобувач може підготувати презентацію своєї роботи за допомогою мультимедіа. Основна мета презентації – підвищення сприйняття результатів захисту членами комісії та присутніми.

Така презентація не повинна бути більшою за 5-6 слайдів, перший з яких – це назва роботи та ПІБ автора та наукового керівника. Рекомендовано другий слайд присвятити меті, об'єкту та предмету дослідження, третій – опису структури роботи, наступні 2-3 слайди присвятити головним результатам дослідження по кожному з розділів курсової роботи. За необхідності, текст виступу та презентації можна узгодити з науковим керівником.

2.2. Захист курсової роботи

Для захисту курсових робіт створюється екзаменаційна комісія зі складу досвідчених працівників професорсько-викладацького складу кафедри.

Безпосередньо у день захисту **кафедрою** надаються:

- повний текст курсової роботи;
- ілюстративний матеріал до курсової роботи (якщо його передбачено специфікою напряму підготовки);
- матеріали, що характеризують наукову (творчу) і практичну цінність виконаної роботи: друковані статті, методичні розробки тощо (якщо вони є);
- рецензія керівника (бланк рецензії наведено у Додатку Ж).

На виступ здобувача перед комісією відводиться до 5-7 хвилин.

Виступ та відповіді на запитання, зауваження й побажання, указані в рецензії на роботу загалом, повинні показати найвищий рівень теоретичної

підготовки здобувача, його всебічну ерудицію та вміння доступно викласти основні результати проведеного дослідження. Голова та члени комісії, а також інші особи, присутні на захисті, можуть звертатися до здобувача із запитаннями, **на які він зобов'язаний дати змістовні відповіді.**

Захист однієї курсової роботи триває не більше 20 хвилин.

За результатами захисту курсової роботи комісія на своєму закритому засіданні ухвалює рішення щодо оцінки кожної курсової роботи індивідуально.

Повторний захист курсової роботи з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Рішення комісії оголошується прилюдно в день захисту курсових робіт. Воно може бути оскарженим у разі заяви здобувача на апеляцію безпосередньо після оголошення оцінки. Оцінка, визначена комісією, відображається у відомості та залікових книжках.

2.3. Оцінювання курсової роботи

Курсові роботи є окремими кредитними модулями, що оцінюються за 100-бальною шкалою відповідно до критеріїв, розроблених і затверджених кафедрою, яка забезпечує їх виконання.

Згідно з Положення про організацію контролю та оцінювання якості навчання здобувачів Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, затвердженого рішенням ученої ради Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського протокол № 5 від 31.12.2014 р., оцінювання здійснюється за наступними критеріями:

Таблиця 3

Критерії оцінювання курсових робіт

Показник успішності здобувача (бали)	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Критерії оцінювання
90-100	A	Відмінно	Оцінка « відмінно » ставиться за умови повного виконання всіх вимог щодо

			написання і оформлення роботи, повних і вичерпних відповідей здобувача на запитання та зауваження, демонстрації високого рівня теоретичної, наукової і практичної підготовки автора роботи.
Оцінка «добре» виставляється за наявності несуттєвих помилок в оформленні роботи, у виступі та відповідях здобувача:			
82-89	В	Добре	Робота виконана самостійно. Простежується творчий підхід до її виконання. Спостерігаються незначні помилки у визначенні об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. Зміст роботи відповідає її плану. Основні аспекти проблеми висвітлено повно, логічно та послідовно. При викладенні матеріалу інколи спостерігається порушення логіки. Висновки представлені повно. Оформлення роботи відповідає вимогам. Захист показав обізнаність здобувача в предметі дослідження. Здобувач вільно відповідає на додаткові запитання.
74-81	С	Добре	Робота виконана самостійно. Спостерігаються незначні помилки у визначенні об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. Зміст роботи відповідає її плану. Основні аспекти проблеми висвітлено відносно повно, хоча інколи простежується порушення логіки. Висновки представлені повно. Оформлення роботи відповідає вимогам, хоча у структурі не завжди витримана пропорційність частин. Захист загалом засвідчив обізнаність здобувача в предметі дослідження. В основному відповідає на додаткові запитання.
Оцінка «задовільно» ставиться при суттєвих недоліках у теоретичній і практичній частинах роботи, за відсутності прикладів і достатньої аргументованості у відповідях автора:			
64-73	Д	Задовільно	Робота загалом відповідає вимогам, але виконана репродуктивно. Творчий підхід до виконання роботи не простежується. Спостерігаються помилки у визначенні об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. Зміст роботи хоча і відповідає її плану, однак є поверховим та недостатньо структурованим. Основні аспекти проблеми висвітленні поверхово. В оформленні роботи є деякі недоліки. Захист засвідчив не повну

			обізнаність здобувача в предметі дослідження. На додаткові запитання відповідає невпевнено, поверхово.
60-63	E	Задовільно	Робота загалом відповідає вимогам, але виконана недосконало, репродуктивно. Творчий підхід до виконання роботи не простежується. Допускаються помилки при визначенні актуальності, об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. Зміст роботи є поверховим та недостатньо структурованим. Висновки представлені неповно. У оформленні роботи є багато суттєвих недоліків. захист засвідчив не повну обізнаність здобувача в предметі дослідження. На додаткові запитання відповідає невпевнено, поверхово, деякі з них залишає без відповіді.
Оцінка «незадовільно» ставиться у тому разі, коли робота за багатьма параметрами не відповідає вимогам щодо її рівня виконання чи оформлення, а її автор не володіє фактичним матеріалом і має низький рівень теоретичної підготовки:			
35-59	FX	Незадовільно	Робота виконана фрагментарно. Спостерігаються суттєві помилки при визначенні актуальності, об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження або їх може не бути. Тема не розкрита. Висновки представлені неповно або відсутні. У оформленні роботи є багато суттєвих недоліків. захист засвідчив необізнаність здобувача в предметі дослідження, неспроможність здобувача відтворити зміст роботи. На додаткові запитання не відповідає. Необхідно доопрацювати роботу, але повторний захист можливий.
1-34	F	Незадовільно	Робота не відповідає вимогам, захист показав відсутність необхідної підготовки здобувача та повну необізнаність здобувача в предметі дослідження. Або курсова робота не виконана. Тому повторний захист неможливий, здобувач повинен отримати нову тему.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в чотирьохбальну та шкалу за системою ECTS здійснюється в такому порядку:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтингова оцінка з курсової роботи	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рейтингова оцінка за курсову роботу враховує зокрема такі показники:

- актуальність;
- об'єктивне висвітлення стану питання з творчим використанням сучасних джерел інформації;
- практичне значення результатів;
- наявність посилань на джерела інформації;
- відсутність дублювання, описового матеріалу, стереотипних рішень, що не впливають на суть та висвітлення отриманих результатів;
- загальна та професійна грамотність, лаконізм і логічна послідовність викладу матеріалу;
- результати апробації, наявність публікацій з теми;
- якість оформлення;
- самостійність виконання;
- ступінь володіння здобувачем матеріалом дослідження.

Таблиця 5

Примірні критерії оцінювання виконання курсових робіт

№ п/п	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Аналіз роботи	80
1.1	Чітка постановка задачі дослідження (актуальність, предмет, об'єкт, ідея, гіпотеза, мета, завдання, методи, наукова новизна, практична цінність, апробація тощо)	15
1.2	Повнота, чіткість, логічна послідовність викладу результатів дослідження самостійності і творчий підхід при висвітленні проблеми, посилання на літературні джерела тощо	30-40
1.3	Ілюстрований супровід теоретичних викладок (приклади, малюнки, схеми тощо)	5-10
1.4	Аргументованість отриманих результатів роботи	5-10
1.5	Виконання вимог нормативних документів	5
1.6	Якість оформлення роботи	5
1.7	Дотримання графіку виконання роботи	5
2	Презентація результатів роботи	20
2.1	Ступінь володіння матеріалом	15
2.1	Уміння відстоювати свою думку	5
	Усього:	100

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

з дисципліни «Теорія держави і права»

1. Предмет та методологія теорії держави та права.
2. Система юридичних наук і місце в ній ТДП.
3. Влада і норми поведінки в первісному суспільстві.
4. Загальна характеристика теорій походження держави і права.
5. Держава і політична система суспільства.
6. Функції держави.
7. Механізм держави.
8. Форми держави.
9. Правова держава і громадянське суспільство.
10. Поділ влади як фундаментальний принцип організації і діяльності державного апарату.
11. Порівняльний аналіз монархічної та республіканської форми правління на сучасному етапі.
12. Юридична природа форм державного устрою.
13. Державна влада: поняття, суть, призначення.
14. Поняття, суть і функціонування представницьких органів державної влади.
15. Взаємозв'язок держави та суспільства на сучасному етапі розвитку.
16. Суверенітет держави та суверенітет народу.
17. Правовий статус особи.
18. Правова держава: поняття та ознаки.
19. Дія нормативно-правових актів у просторі, часі, за колом осіб.
20. Походження, соціальна сутність і причини виникнення права.
21. Принципи права: поняття, ознаки, класифікація.
22. Проблеми структури правової норми.
23. Особливості зовнішніх форм вираження права.
24. Функції права: поняття, ознаки, класифікація.
25. Систематизація нормативно-правових актів.
26. Норми права: поняття, ознаки, структура.

- 27.Реалізація норм права.
- 28.Застосування норм права як особлива форма їх реалізації.
- 29.Способи тлумачення норм права.
- 30.Співвідношення системи права, системи законодавства та правової системи.
- 31.Законодавчий процес: традиції та нові інститути.
- 32.Правова свідомість та правова культура.
- 33.Право і закон.
- 34.Право і релігія.
- 35.Права і свободи людини та громадянина в їх історичному розвитку в Україні.
- 36.Гарантії прав і свобод людини та громадянина в демократичній правовій державі.
- 37.Європейська конвенція по правам людини.
- 38.Нормотворчість як правова форма діяльності органів держави.
- 39.Роль судової практики і судового прецеденту у формуванні права.
- 40.Кодифікація законодавства.
- 41.Демократія як форма реалізації народовладдя.
- 42.Правозастосування як стадія реалізації права.
- 43.Правова соціальна держава і громадянське суспільство.
- 44.Прогалини в законодавстві та шляхи їх подолання й усунення.
- 45.Правова система суспільства.
- 46.Правова поведінка: поняття та види.
- 47.Правомірна поведінка: поняття, структура та види.
- 48.Протиправна поведінка: поняття, склад та види.
- 49.Поняття та склад правопорушення.
- 50.Теорія судового прецеденту.
- 51.Вплив міжнародно-правових норм на формування національної системи законодавства.
- 52.Юридична відповідальність: поняття, види.
- 53.Юридичні колізії: причини виникнення і способи їх вирішення.

54.Правові презумпції.

55.Правовий нігілізм: джерела і шляхи подолання.

56.Приватне і публічне право: співвідношення.

57.Основні правові сім'ї сучасності.

58.Місце Національної поліції в механізмі держави.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.10.2019).
2. Балинська О. М. Проблеми теорії держави і права : навч. посіб. Львів : Вид-во ЛьвДУВС, 2010. 416 с.
3. Білозьоров Є. В., Вишковська В. І. Правозахисна функція держави: сутність та механізм здійснення в Україні : монографія. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2015. 168 с.
4. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і прав : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 334 с.
5. Жаровська І. М. Теорія влади : навч. посіб. Харків : Право, 2016. 237 с.
6. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2011. 584 с.
7. Загальна теорія права : підручник / М. І. Козюбра, С. П. Погребняк, О. В. Цельєв та ін. ; за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваїте, 2015. 392 с.
8. Каткова Т. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. у визначеннях і табл. Харків : Право, 2014. 96 с.
9. Кириченко В. М. Теорія держави і права: модульний курс : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2010. 264 с.
10. Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 584 с.
11. Кузьмін С. А. Теорія держави та права в питаннях і відповідях : посібник. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2015. 122 с.
12. Лукьянов Д. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С., Христова Г. О. Теорія держави і права : посіб. для підгот. до держ. іспитів. Харків : Право, 2015. 204 с.

13. Мала енциклопедія теорії держави і права / С. В. Бобровник та ін. ; за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. 368 с.
14. Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ : Ун-т «Україна», 2014. 561 с.
15. Попович В. М. Теорія держави і права: концепція, праксеологія та методологія розвитку : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 384 с.
16. Правові системи сучасності : навч. посіб. для магіст. права / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук та ін. ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юридична думка, 2012. 492 с.
17. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навч. посіб. Київ : Алерта, 2016. 287 с.
18. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-те вид., допов. і перероб. Київ : Правова єдність: Алерта, 2014. 524 с.
19. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. Київ : Правова єдність: Алерта, 2016. 524 с.
20. Собола К. Принцип правної держави: конституційно-правні та адміністративно-правні аспекти : пер. з нім. Київ : ВАІТЕ, 2013. 608 с.
21. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. до іспитів / упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. Київ : Центр учб. літ., 2016. 183 с.
22. Теорія держави і права : підручник / Ю. А. Ведерніков, І. А. Сердюк, О. М. Куракін та ін. ; кер. авт. кол. Ю. А. Ведерніков. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 468 с.
23. Тюріна О. В. Сучасні національні правові системи : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 200 с.

Додаток Б
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Факультет соціально-гуманітарний
Кафедра політичних наук і права
Ступінь вищої освіти «бакалавр»
Спеціальність 081 «Право»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри політичних наук і права
_____/С. М. Наумкіна/
Протокол № ____ від «__». __.20__ р.

ГРАФІК ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ
з дисципліни «Теорія держави і права»
здобувача _____ групи

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

на тему: _____

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Збір наукової інформації, що відноситься до теми дослідження (насамперед, робота з бібліографією), вивчення наукових та нормативних джерел		
2.	Вступ		
3.	Підготовка першого розділу		
4.	Підготовка першого розділу		
5.	Висновки		
6.	Підготовка чернетки роботи для першого читання науковим керівником		
7.	Розгляд науковим керівником		
8.	Врахування рекомендацій наукового керівника, подання матеріалів роботи до другого читання		
9.	Розгляд науковим керівником		
10.	Усунення зауважень наукового керівника		
11.	Подання роботи науковому керівнику		
12.	Написання рецензії науковим керівником		
13.	Подання роботи завідувачу кафедри для отримання дозволу на захист		
14.	Розроблення презентації та захист курсової роботи		

Здобувач

_____
(підпис)

Сидоренко П. І.
(прізвище та ініціали)

Керівник курсової роботи

_____
(підпис)

Іванова І. І.
(прізвище та ініціали)

Додаток В
Приклад титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра політичних наук і права

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Теорія держави і права»
на тему: **«ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА**
ВИДИ»

Здобувача (ки) 2 курсу _____ групи
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

_____
(прізвище та ініціали)

Керівник: доцент кафедри
політичних наук і права,
к. юрид. н., доц. Іванова І. І.

Національна шкала _____
Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Одеса – 20__ року

Додаток Г

Приклад оформлення змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ <i>(за необхідності)</i>	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. Назва розділу	7
1.1. Назва підрозділу	7
1.2. Назва підрозділу	9
1.3. Назва підрозділу	11
РОЗДІЛ II. Назва розділу	15
2.1. Назва підрозділу	15
2.2. Назва підрозділу	18
2.3. Назва підрозділу	21
ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28
ДОДАТКИ	30

Додаток Д

Приклад оформлення переліку умовних скорочень

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
Мін'юст	Міністерство юстиції
МВС	Міністерство внутрішніх справ
ЄС	Європейський союз
ТДП	Теорія держави і права
ООН	Організація Об'єднаних Націй

Додаток Е

Приклади оформлення списку використаних джерел відповідно до Національного стандарту України ДСТУ8302:2015

<i>Характеристика джерела</i>	<i>Приклад оформлення</i>
Книги: Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч.

	<p>посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.</p> <p>2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.</p> <p>3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.</p> <p>4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.</p>
Чотири і більше авторів	<p>1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.</p> <p>2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.</p> <p>3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.</p> <p>4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.</p> <p>5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляев Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.</p>
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<p>1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.</p> <p>2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.</p> <p>3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p>
Без автора	<p>1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с.</p> <p>2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с.</p> <p>3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <p>4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
Багатотомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Синицына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с. 3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с. 4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с. 5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ...

	<p>канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.</p> <p>2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.</p>
Дисертації	<p>1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. No 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (No 178-179). С. 10–22.</p> <p>3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. No 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. No 48-49. Ст. 536.</p> <p>4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. No 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. No 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. No 4. С. 530–543.</p> <p>6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. No 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (No 35). С. 10.</p> <p>7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. No 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. No 20. С. 136–</p>

	<p>141.</p> <p>8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.</p>
Архівні документи	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. Органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПКБ C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. <i>Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України</i>, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2 Шилаев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p>

	3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила(ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. 2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Землянщина. Харків, 1996. 64 с. 3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні показники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. показч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Микола Лукаш : біобібліогр. показч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10). 3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. показч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування). 4. Лисодед О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с. 5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні показники (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).
Частина видання: книги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. Михайло Баймуратов: право як буття вченого : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493. 2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави:

	<p>конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p> <p>3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
<p>Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)</p>	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методологія толерантності в системі суспільних відносин. <i>Формування толерантного свідомості в суспільстві</i> : матеріали VII міжнарод. антитерорист. форуму (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Київ, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014.</p>

	<p>С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
Частина видання: продовжуваного видання	<p>1. Коломоець Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p> <p>4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.</p>
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	<p>1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коломоець Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p> <p>5. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL:</p>

http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf.

3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2015. No 3. – С. 20–27. – URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf>.

(дата звернення: 15.11.2017).

4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. *Наука та інновації*. 2016. Т. 12, No 6. С. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.15407/scin12.06.006>.

Додаток Ж
Приклад оформлення рецензії на курсову роботу
РЕЦЕНЗІЯ
наукового керівника

на курсову роботу з _____
на тему _____
здобувача _____
спеціальності _____
групи _____ денної/заочної форми навчання факультету

Загальна характеристика роботи (виклад вступу та висновків роботи, ступінь опрацювання літератури (кількість джерел, частка статей, тез, монографій, наявність посилань), стиль викладення тексту): _____
_____
_____

Оформлення роботи (дотримання вимог, викладених у методичних вказівках): _____
_____
_____

Рівень підготовки здобувача (теоретична підготовка, практичні навички, вміння вести самостійне дослідження, тощо): _____
_____
_____

Ставлення здобувача до виконання роботи (дисциплінованість, виконання графіку підготовки, тощо) _____
_____
_____

Рекомендація роботи до захисту та оцінювання _____
_____
_____

Науковий керівник

_____
(посада, місце роботи)

_____
(підпис)

_____
(ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 20__ р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюблюк О. В., Чайковський Я. І. Методологія наукових досліджень і написання випускних кваліфікаційних робіт : методичні вказівки для здобувачів вищої освіти першого бакалаврського і другого магістерського рівнів з банківської справи. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 114 с.
2. ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [На заміну ДСТУ 3582–97 ; чинний від 2013–08–22]. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с.
3. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. (Інформація та документація).
4. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Центр навч. літ-ри, 2009. 212 с.
5. Жалоба І. В. Основи наукового дослідження : навч.-метод. комплекс. Київ : КиМУ, 2012. 23 с.
6. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 216 с.
7. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2003. 192 с.
8. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf> (дата звернення: 10.10.2019).
9. Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу в Університеті Ушинського : затв. ректором університету від 26.04.2018 р. Одеса, 2018. URL: <https://pdpu.edu.ua> (дата звернення: 23.10.2019).
10. Положення про організацію контролю та оцінювання якості навчання студентів Державного закладу «Південноукраїнський національний

- педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» : затв. ректором університету від 31.12.2014 р. Одеса, 2014. URL: <https://pdpu.edu.ua> (дата звернення: 16.10.2019).
11. Положення про організацію освітнього процесу Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» : затв. ректором університету від 24.09.2015 р. Одеса, 2015. URL: <https://pdpu.edu.ua> (дата звернення: 16.10.2019).
  12. Положенням про порядок виявлення та встановлення фактів недоброчесності у Державному закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» затв. ректором університету від 31.10.2019 р. Одеса, 2019. URL: https://pdpu.edu.ua/doc/norm_doc/P102.pdf (дата звернення: 28.11.2019).
  13. Приклади оформлення використаних джерел: відповідно до Нац. стандарту України ДСТУ 8302:2015. ВД «Академперіодика» НАН України. Київ, 2016. URL: <http://histj.oa.edu.ua/assets/files/Posylannia.pdf> (дата звернення: 23.10.2019).
  14. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. No 1556-VII. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. (дата звернення: 10.10.2019).
  15. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. No 40. *Офіційний вісник України*. 2017. No 20. С. 136–141.
  16. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. No 2145-VIII. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>. (дата звернення: 10.10.2019).
  17. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 6-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 310 с.

Навчально-методичне видання

Музиченко Ганна В'ячеславівна

Гедікова Наталя Пилипівна

Наумкіна Світлана Михайлівна

Методичні рекомендації

з підготовки та захисту

курсної роботи

з дисципліни «Теорія держави і права»

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузі знань 08 «Право»

спеціальності 081 «Право»